

Coronapandemins konsekvenser för konstnärers villkor

Återrapportering av regeringsuppdrag 2021-06-30

Konstnärsnämnden
The Swedish Arts Grants Committee

Coronapandemins konsekvenser för konstnärerna
Rapport 2021:3, Enheten för utredning och analys

© Konstnärsnämnden 2021

ISBN 978-91-984994-9-0 Dnr: KN 2021/10961

Ansvarig utgivare: Anna Söderbäck

Innehållsförteckning

1	Inledning	5
1.1	Syfte, frågeställningar och avgränsningar	5
1.2	Underlag och ordförklaringar	6
1.3	Rapportens upplägg	7
1.4	Bakgrund om konstnärers arbetsmarknad och företagande	7
2	Metod för att studera konstnärer utifrån statistik	9
2.1	Den offentliga statistiken utifrån branschkode	9
2.2	Konstnärsnämndens avgränsning av gruppen konstnärer	9
2.3	Konstnärsnämndens undersökningar	9
2.4	Hur kan vi arbeta med registerdata?	10
3	Fakta om konstnärers ekonomi och företagande 2020	12
3.1	Sysselsättning	12
3.2	Arbetsökande	13
3.3	Inkomster	15
3.4	Kultur via digitala kanaler	16
3.5	Upphovsrättsintäkter	17
3.6	Pandemins påverkan på näringslivet och kulturbranschen	18
3.7	Sammanfattning konstnärers ekonomi under krisen	23
4	Fakta om krisstöden – hur har de nått konstnärerna?	24
4.1	Statliga krisstöd till kulturlivet	24
4.2	Konstnärsnämndens krisstipendier	25
4.3	Konstnärsnämndens ordinarie stipendier och bidrag	26
4.4	Andra statliga krisstöd till konstnärer	27
4.5	Generella krisstöd till företag	28
4.6	Företagare och arbetslöshetsersättningen	31
4.7	Sammanfattning konstnärer och statliga krisstöd	32
5	Sammanfattning och slutsatser	33
5.1	Hur har konstnärernas ekonomi påverkats under 2020?	33
5.2	Hur har de statliga stödåtgärderna nått konstnärerna och konstnärernas företag?	33
5.3	Vilka väsentliga problem har synliggjorts?	34
5.4	Slutsats	35
6	Tabeller	36

1 Inledning

I regleringsbrevet för 2021 fick Konstnärsnämnden i uppdrag att analysera hur coronapandemin har påverkat konstnärers ekonomiska och sociala villkor. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2021. Rapporten är vår tredje uppföljning som beskriver konstnärernas villkor under pandemin.

I september 2020 publicerade Konstnärsnämnden en första egeninitierad rapport om konstnärerna under krisen, *Konstnärers ekonomiska villkor under pandemin*, om hur konstnärerna påverkats och hur Konstnärsnämndens första krisstipendium fördelades.¹

Konstnärsnämnden fick därefter i uppdrag att göra en uppföljning av båda de krisstöd som myndigheten fördelade under 2020.² En återrapportering av detta uppdrag gjorde vi till regeringen i form av rapporten *Konstnärsnämndens krisstipendier till konstnärer 2020*, den 1 mars 2021.³

Statens kulturråd och Myndigheten för kulturanalys har också rapporterat om utvecklingen.⁴

1.1 Syfte, frågeställningar och avgränsningar

Denna rapport är en lägesbeskrivning, under pågående pandemi, och omfattar perioden 2020 fram till våren 2021.

Rapporten avgränsas till enskilda yrkesverksamma konstnärer och rör endast i mindre utsträckning kultursektorn generellt. Den är ett kunskapsunderlag som först och främst riktar sig till regeringen och andra beslutsfattare. Rapporten är även ett stöd för staten i utformandet av åtgärder för att stärka kulturlivet och konstnärerna under och efter pandemin.

Rapporten bygger på följande frågeställningar:

- Hur har konstnärernas inkomster, företagande och sysselsättning påverkats under 2020?
- Hur har de offentliga stödåtgärderna nått konstnärerna och konstnärernas företag?
- Vilka väsentliga problem i konstnärers ekonomiska och sociala villkor har synliggjorts?

¹ Konstnärers ekonomiska villkor under pandemin. Uppföljning och kunskapsunderlag för fortsatt utveckling av stödåtgärder. Rapport 2020:2, Konstnärsnämnden 2020.

² Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Konstnärsnämnden.

³ Konstnärsnämndens krisstipendier till konstnärer 2020. En uppföljning av utformning, målgrupper och utfall. Rapport 2021:1, Konstnärsnämnden 2021.

⁴ Krisstöd till kulturen 2020 – behov och utfall – med anledning av covid-19. Rapport, Statens kulturråd 2021.

⁵ En översyn av pandemins effekter inom kulturområdet. Myndigheten för kulturanalys, 2021.

⁶ Covid-19-pandemins effekter på kultursektoren i de nordiske landene. Nordisk kulturfakta 2021:02, Kulturanalys Norden, 2021.

1.2 Underlag och ordförklaringar

Följande statistiska underlag och rapporter har använts:

- Registerdata från SCB, Skatteverket, Tillväxtverket och Boverket
- Arbetsförmedlingen Kultur och Medias underlag
- Krisstipendiernas ansökningar, kvantitativa sammanställningar
- Rapporter från andra myndigheter och organisationer
- Konstnärorganisationernas egna undersökningar

Statistik som kommer från SCB och från Konstnärsnämndens inkomstundersökning inkluderar samtliga konstområden.⁷ Den statistik som beskriver Konstnärsnämndens stipendier och bidrag omfattar dock inte ordområdet eftersom dessa distribueras av Sveriges författarfond.

Konstnärer

Med konstnär avses upphovspersoner och utövare inom samtliga konstområden: bild och form, musik, teater, dans, film, cirkus samt ordområdet. I statistiken redovisas dans och cirkus sammanslaget.

Upphovsrätt

Upphovsrätt uppstår i samma stund som ett litterärt eller konstnärligt verk skapas. Därmed har skaparen, det vill säga upphovspersonen, ensamrätt att bestämma vem som får framställa exemplar av verket och hur eller om verket ska göras tillgängligt för allmänheten genom att till exempel publiceras på nätet eller spridas på annat sätt. Upphovsrätten gäller så länge upphovspersonen lever och i ytterligare 70 år därefter.

Det finns även så kallade närstående rättigheter. Läs mer om upphovsrätt och närstående rättigheter hos PRV.⁸

Konstnärsnämndens krisstipendier

Konstnärsnämnden har utlyst och fördelat tre krisstipendier under 2020 och 2021. Här benämner vi de som fördelades under 2020 Krisstipendium 1 och Krisstipendium 2. Det som fördelades våren 2021 benämner vi Krisstipendium 3.

Krisstipendium 1 syftade till att ge en kompensation för intäktsbortfall till följd av inställda eller uppskjutna konstnärliga uppdrag. Intäktsbortfallet skulle styrkas med avtal, kontrakt eller annan dokumentation.

Krisstipendium 2 och 3 riktade sig också till gruppen yrkesverksamma konstnärer. De sökande skulle intyga att de hade drabbats ekonomiskt av pandemin, men de behövde inte styrka det med underlag. Syftet med förändringen var att konstnärer inom alla konstområden skulle kunna söka på likartade villkor. Prioriteringsgrunderna för Krisstipendium 2 och 3 utformades på ett sätt som närmade sig Konstnärsnämndens ordinarie bidragsgivning. Prioriteringen gjordes utifrån omfattning av konstnärlig

⁷ Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor. Konstnärsnämnden 2016.

⁸ PRV, Patent- och registreringsverket. www.prv.se

verksamhet samt om den konstnärliga verksamheten var på en professionell nivå.⁹ Med professionell nivå menades att konstnären var verksam i ett konstnärligt sammanhang.

Tabell 1. Konstnärsnämndens krisstipendier 2020 och första halvåret 2021.

	Utlyst månad, år	Totalt belopp, kronor
Krisstipendium 1	april 2020	69 905 000
Krisstipendium 2	oktober 2020	218 721 400
Krisstipendium 3	januari 2021	359 101 600

1.3 Rapportens upplägg

Rapporten är uppbyggd i fem kapitel och en tabellbilaga. I kapitel 1 beskrivs uppdraget, dess frågeställningar och underlag samt en bakgrundsbeskrivning av konstnärernas arbetsmarknad. Kapitel 2 är ett metodkapitel som beskriver hur vi har arbetat för att studera konstnärer utifrån statistik. Kapitel 3 är faktaunderlag med statistik om pandemins effekter på konstnärers ekonomi. Kapitel 4 är också ett faktaunderlag med statistik om hur krisstöden har nått konstnärerna. I kapitel 5 finns avslutningsvis en sammanfattning med slutsatser.

1.4 Bakgrund om konstnärers arbetsmarknad och företagande

Arbetsmarknaden för konstnärer präglas av att det finns få fasta tjänster och de minskar till förmån för uppdragsbaserade arbeten, korta visstids- och projektanställningar. Flertalet konstnärer är frilansande och de flesta bedriver sin verksamhet i företagsform. Många är kombinatorer, vilket innebär att de både tar uppdrag via sitt företag och innehar anställningar av olika omfattning och längd. Den enskilde konstnären har i regel ett stort antal arbets- och uppdragsgivare under ett och samma inkomstår.

Inkomsterna är generellt låga och fördelas ofta ojämnt både över året och mellan åren. Förskottsbetalningar och större klumpsummor som ersätter framtida arbete varvas med betalningar som ersätter arbete i efterhand.

Kärnarbetskraften i många verksamheter inom kultursektorn (till exempel inom teater och film) utgörs huvudsakligen av visstidsanställda och/eller egenföretagare. För konstnärer är anlitandeformen i regel sekundär i förhållande till yrkesutövandet och avgörs ofta av arbets- eller uppdragsgivaren.

Konstnärers näringsverksamhet bedrivs till största delen i form av en enskild firma och utan anställda. Omsättningen är i medeltal låg. De fasta kostnaderna är i princip låga, och när de i förekommande fall är mer betydande utgörs de vanligen av lokalhyra för exempelvis studio eller ateljé. Låg omsättning i företaget kan bero på att konstnären kombinerar företag med inkomst av tjänst.

⁹ Riktlinjer för krisstipendierna som beslutats av Konstnärsnämndens styrelse.

Konstnärer driver primärt sina företag med målsättningen att få utöva och försörja sig på sitt konstnärliga yrke.¹⁰ Att fokusera på företagets ekonomiska utveckling kan därmed vara underordnat den konstnärliga ambitionen och dess utveckling. Företag i kultursektorn kan vilja växa i betydelsen att öka sin omsättning, men det är inte alla företagare som kan eller vill anställa personal. Vidare vilar kärnverksamheten i ett konstnärsföretag på den enskildes konstnärskap och dess unicitet vilket följaktligen inte alltid är skalbart i företagsekonomisk mening.

Företag som drivs utifrån dessa förutsättningar har svårt att möta de kriterier som näringslivs- och företagare stöd ofta har. Den typen av stöd syftar i regel till att stimulera en ekonomisk tillväxt och utveckling av företaget. Synen på företag med låg omsättning är ofta att de antingen är nystartade eller att de inte är livskraftiga eller inte har en potential att växa vilket riskerar att missgynna konstnärers företag.¹¹

¹⁰ Ge plats på scen! Kulturföretagen vill växa. Rapport 0275, nummer 10. Tillväxtverket 2019.

¹¹ Småföretagens erfarenheter från Covid-19. Almi 2021.

2 Metod för att studera konstnärer utifrån statistik

Syftet med detta kapitel är att visa hur vi arbetat med offentlig statistik för att få fram kunskap om yrkesverksamma konstnärer. Konstnärer är inte en homogen grupp som enkelt definieras i statistiska register eller andra statistiska underlag. Därför har vi behövt arbeta med pragmatiska och förenklade definitioner. Först ger vi Konstnärsnämndens generella definition. Därefter förklarar vi hur vi, i vår senaste stora undersökning om konstnärers villkor¹² definierade gruppen och sedan hur vi kan definiera konstnärer som grupp utifrån registerdata.

2.1 Den offentliga statistiken utifrån branschkode

Den offentliga statistiken är uppdelad på branscher enligt klassificeringssystemet SNI 2007.¹³ SNI står för ”Standard för Svensk Näringsgrensindelning”. Vi har använt detta system för att välja ut de branscher som bäst motsvarar enskilda konstnärers verksamhet. Statistik om sysselsättning kommer från arbetskraftsundersökningarna (AKU) och statistik om företag från SCB:s företagsdatabas. I SCB:s företagsdatabas ingår samtliga juridiska och fysiska personer som är registrerade för moms, F-skatt eller som arbetsgivare. Fysiska personer med minst en registrerad firma *oavsett* registrering för moms, arbetsgivare eller F-skatt ingår också.

2.2 Konstnärsnämndens avgränsning av gruppen konstnärer

Enligt Konstnärsnämndens generella definition utgörs gruppen yrkesverksamma konstnärer av upphovs personer och utövare inom ett eller flera konstområden. De ska helt eller delvis försörja sig på sitt konstnärskap. Yrkesverksamma konstnärer har exempelvis intäkter i form av lön, olika arvoden och ersättningar eller stipendier. De som inte har intäkter från konstnärligt arbete – eller om dessa är av obetydlig omfattning – bedöms inte vara yrkesverksamma som konstnärer. Utbildning eller utbildningsnivå används inte för att definiera eller avgränsa gruppen konstnärer, även om många naturligtvis har konstnärlig utbildning, ofta på högskolenivå.

2.3 Konstnärsnämndens undersökningar

I Konstnärsnämndens senaste stora undersökning om konstnärers villkor, med uppgifter för 2014, avgränsades gruppen konstnärer till de som sökt medel från Konstnärsnämnden, Sveriges författarfond eller var medlem i en yrkesorganisation.¹⁴ Ambitionen var att brett inkludera yrkesverksamma konstnärer i Sverige även om vi kan anta att det saknas en del konstnärer som varken söker stipendier eller är medlemmar i en yrkesorganisation.

Gruppen sammansatt på det här sättet uppgick till 29 000 personer. Bland dessa personer fick 56 procent sin inkomst enbart från anställning, 12 procent enbart från egen

¹² Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor. Konstnärsnämnden 2016.

¹³ Lista över koder och beskrivning av varje kod finns här: <http://www.sni2007.scb.se/>

¹⁴ Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor. Konstnärsnämnden 2016 samt specialbeställning av SCB.

näringsverksamhet och 23 procent från både och, det vill säga de var kombinatorer. Resterande 9 procent saknade inkomst.

Totalt hade 60 procent av de konstnärer som ingick i undersökningen näringsverksamhet (50 procent hade enskild firma). Dock var det endast 35 procent som deklarerade inkomst från näringsverksamheten. Siffran kan jämföras med de uppgifter som lämnades in i ansökningarna om krisstipendier under 2020/2021 av vilka över 80 procent uppgav näringsverksamhet.¹⁵ De två populationerna är inte helt jämförbara med varandra. Den främsta skillnaden var sannolikt att gruppen som sökte ekonomiskt krisstöd, i högre utsträckning var företagare eftersom de hade mindre möjligheter till annat stöd.

Statistiken från undersökningen om konstnärers villkor visade att knappt hälften av konstnärerna fick sin huvudsakliga inkomst från arbete inom de så kallade kulturella och kreativa näringarna (KKN).^{16 17} Den vanligaste delbranschen var SNI 90 som 27 procent av konstnärernas samlade inkomster kom ifrån. SNI 90 benämns ”Konstnärlig och kulturell verksamhet samt underhållningsverksamhet”.

Det visar att över hälften av konstnärerna har sin huvudsakliga försörjning utanför en konstnärlig eller kulturell näring. Det kan vara i en närliggande bransch som till exempel arbete med undervisning i ett konstnärligt ämne. Men det kan också vara arbete i en helt annan bransch där omsorg och skola var relativt vanliga.

2.4 Hur kan vi arbeta med registerdata?

Med kunskap från tidigare undersökningar har vi i uppföljningen av pandemins konsekvenser tittat på sysselsättningsstatistik och statistik om näringsverksamhet. Eftersom bransch koderna inom SNI 90 var vanligast bland konstnärerna i inkomstundersökningen har vi valt att använda den koden som en indikator för konstnärer som grupp. Vi vet dock att kodningen inte är perfekt och att det finns yrkesverksamma konstnärer som har inkomst eller företag från konstnärligt arbete där en annan kod har använts. På nationell nivå ger statistik för SNI 90 enligt vår bedömning en relativt god uppfattning om trender för frilansande konstnärer i Sverige, och möjligheter till jämförelser över tid med andra branscher.

SNI 90 delas in i fyra undergrupper enligt nedan:

SNI-kod	Bransch
90	Konstnärlig och kulturell verksamhet samt underhållningsverksamhet
90.01	Artistisk verksamhet
90.02	Stödtjänster till artistisk verksamhet
90.03	Litterärt och konstnärligt skapande
90.04	Drift av teatrar, konserthus o.d.

¹⁵ Gäller sökande till Krisstipendium 2 och 3. För sökande till Krisstipendium 1 har denna uppgift inte registrerats.

¹⁶ Uppgifter som tagits fram med hjälp av SCB efter att undersökningen publicerades.

¹⁷ Kulturella och kreativa näringar definierade enligt Eurostat och Tillväxtverket.

När det gäller konstnärers företag har vi valt ut två av de fyra koder som finns inom SNI 90 för att de bäst representerar konstnärers näringsverksamhet. Det är SNI 90.01 och SNI 90.03. Det är också i dessa två grupper där andelen soloföretagare är som störst, vilket tyder på att de i hög grad representerar frilansares näringsverksamhet.

De andra två SNI 90-koderna, SNI 90.02 och SNI 90.04 är i huvudsak verksamheter med anställda konstnärer som till exempel konsertarrangörer eller teaterinstitutioner. I rapportens tabeller redovisar vi dock alla fyra undergrupper som jämförelse och för att skapa förståelse för de fall där statistik endast kan redovisas sammanslaget för SNI 90.

3 Fakta om konstnärers ekonomi och företagande 2020

I det här kapitlet redogör vi för offentlig statistik om konstnärers ekonomiska villkor. Det gör vi för att se om pandemins effekter för konstnärerna kan följas utifrån statistiska underlag och i vilken grad konstnärerna har påverkats. Statistiken handlar om antalet sysselsatta, antalet arbetslösa, inkomster, upphovsrättsintäkter och näringsverksamhet.

3.1 Sysselsättning

Från SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) kan vi få information om antalet personer som är yrkesverksamma som konstnärer. Undersökningarna följer kontinuerligt sysselsättningen i Sverige och bygger på intervjuer. Statistiken beskriver utvecklingen på arbetsmarknaden för Sveriges befolkning i åldern 15–74 år. AKU bygger på ett urval av personer och är inte en totalundersökning vilket innebär ett visst mått av osäkerhet. År 2018 minskades antalet intervjuer och osäkerheten blev därmed större.

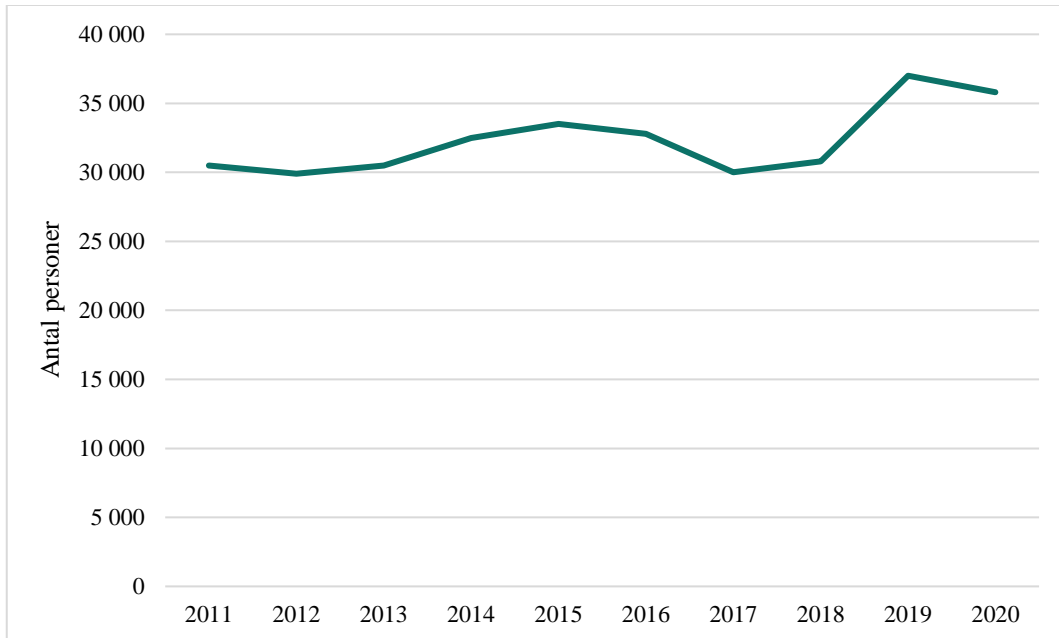
AKU visar bland annat antal och andel sysselsatta respektive arbetslösa i landet totalt och inom olika branscher. En person räknas som sysselsatt om personen arbetar, oavsett om det är som anställd, företagare eller kombinatör. En person räknas inte som sysselsatt om den är arbetslös, sjuk, studerande eller pensionär som inte arbetar.

I figur 1 nedan visas antalet individer som är sysselsatta inom sektorn konstnärlig och kulturell verksamhet samt underhållningsverksamhet (SNI 90), den branschgrupp som vi bedömer bäst motsvara enskilda konstnärer. Mellan 30 000 och 37 000 personer har under de senaste tio åren uppgett att de arbetar inom SNI 90.¹⁸ Antalet avser personer som har det som huvudsaklig syssla. En person som arbetar i flera olika branscher, till exempel både inom sektorn SNI 90 och i andra branscher, ingår endast i dessa siffror om arbete inom SNI 90 är den mest omfattande sysslan.

I figuren nedan ser vi hur sysselsättningen utvecklats sedan år 2011. Även om siffrorna är osäkra indikerar de en minskning år 2020 jämfört med år 2019.

¹⁸ Siffran är uppräknad.

Figur 1. Antal personer sysselsatta i konstnärlig och kulturell verksamhet samt underhållningsverksamhet (SNI 90) i åldersgruppen 15–74 år, 2011–2020.

Källa: Eurostat och arbetskraftsundersökningarna (AKU).

3.2 Arbetssökande

Uppgifter från Arbetsförmedlingen Kultur Media (AF Kultur Media) visar antalet personer i kultursektorn som skrivit in sig som arbetssökande. Dessa uppgifter ger oss en bild av hur den öppna arbetslösheten i kultursektorn utvecklats under pandemin. I figur 2 nedan visas antalet som är öppet arbetslösa eller sökande i program¹⁹ per månad.²⁰ Vi saknar dock statistik som visar om de inskrivna har egen näringsverksamhet eller om de har fått arbetslöshetsersättning.

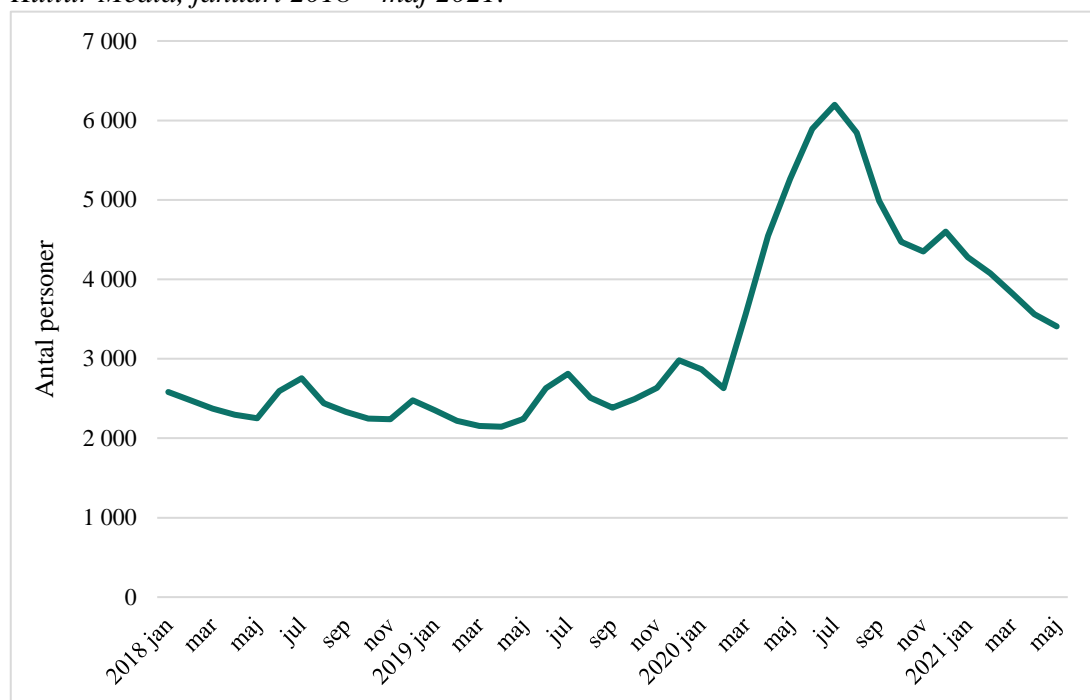
Inskrivna 2020

I början av pandemin, från mars 2020 till juli 2020, ökade antalet inskrivna arbetssökande med nästan 3 400 individer. I juli månad 2020 var antalet inskrivna hos AF Kultur Media 6 197 öppet arbetslösa och sökande i program. Under normala år är det en topp i antalet inskrivna under sommaren eftersom det generellt finns färre jobb i kultursektorn då. Men år 2020 var ett exceptionellt år vilket syns i att antalet inskrivna i juli 2020 var dubbelt så många som i juli året innan. Efter toppen i juli 2020, då antalet inskrivna var som högst, är trenden nedåtgående, med en liten ökning i december vilken förmodas bero på den vanliga säsongsvariationen.

¹⁹ Sökande i program kan handla om inskrivna som deltar i matchningstjänster eller får stöd till start av näringsverksamhet.

²⁰ Ska inte förväxlas med det totala antalet inskrivna. Totala antalet inskrivna var 9 821 juli 2020 (jämfört med 6 641 juli 2019). Det antalet inkluderar framför allt sökande som har deltidsarbete, timanställning och korta anställningar.

Figur 2. Antal inskrivna (öppet arbetslösa och sökande i program) hos Arbetsförmedlingen Kultur Media, januari 2018 – maj 2021.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Inskrivna 2021

Under 2021 ser vi att antalet nyinskrivningar fortsätter att minska. Värt att notera är, att även om trenden visar på en fortsatt minskning, är antalet inskrivna mycket högre än tidigare år. I april 2021 var det 3 559 inskrivna arbetslösa (öppet arbetslösa och sökande i program), vilket är drygt 1 400 fler individer än i april 2019. Av de inskrivna är det dessutom drygt 1 000 personer som varit arbetslösa mer än tolv månader, före 2020 har denna siffra legat på cirka 600.

Sökande i program var 974 personer (april 2021). Av dessa hade cirka 130 personer per månad stöd för start av näringsverksamhet, vilket före pandemin motsvaras av cirka 50 personer per månad.

Övergång till arbete eller studier

Under 2020 har flera av de inskrivna gått till arbete eller studier.²¹ AF Kultur Media har undersökt vad för slags arbete som de inskrivna personerna har gått till. De flesta fick jobb inom kultursektorn medan en mindre andel fick jobb utanför kultursektorn. Under sommaren 2020 fick 19 procent av de som gick till arbete jobb utanför kultursektorn och under hösten 2020 var det 27 procent. De vanligaste yrkena som de inskrivna gick ut i arbete till var journalist, skådespelare, designer och fotograf.

²¹ Under 2020 skrev totalt cirka 12 000 personer in sig. Antalet unika individer är dock färre, eftersom en person kan ha skrivit in sig flera gånger om den haft jobb under delar av året. Under året anmäldes 7 500 övergångar till arbete eller studier vilket motsvarar en omsättningsandel på drygt 9 %. Av dessa var det en tiondel som gick till studier.

Arbetslösa med näringsverksamhet

Även de som har egen näringsverksamhet kan skriva in sig på Arbetsförmedlingen. För att få rätt till arbetslöshetsersättning krävs dock att personen inte längre utför något arbete i verksamheten. Antingen behöver företaget avvecklas eller läggas vilande. I och med pandemin har nya regler införts som innebär att vissa avgränsade aktiviteter kan få bedrivas för att få möjligheter till nya uppdrag. Bland annat kan företaget ha viss aktivitet på sin webbplats.

Det finns dock inga säkra uppgifter på hur många av de inskrivna som har en egen näringsverksamhet. Men i den undersökning som AF Kultur Media gjorde i augusti 2020 hade omkring hälften av de nyinskrivna ett godkännande för F-skatt.

3.3 Inkomster

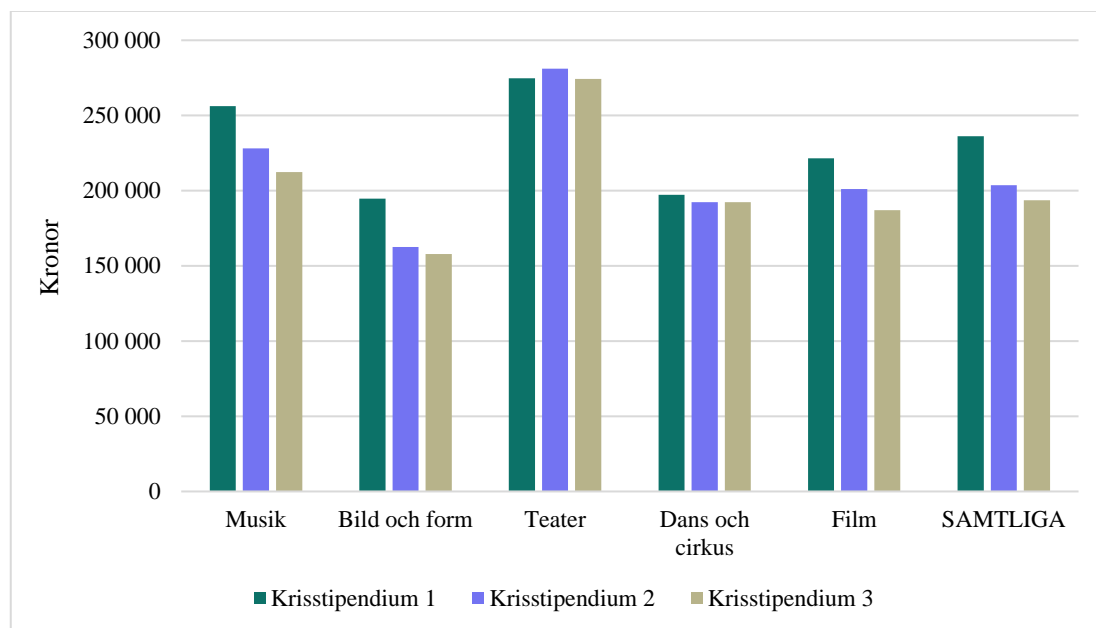
Hur de yrkesverksamma konstnärernas inkomster har utvecklats under 2020 finns det ännu inga fastställda uppgifter om.²² De inkomstuppgifter vi använder är de uppgifter konstnärer lämnade i samband med att de sökte krisstipendier hos Konstnärsnämnden under 2020 och 2021. Inkomstuppgifterna rör åren 2017–2019. De uppgifter som ligger till grund för vår analys avser fastställd förvärvsinkomst, antingen för år 2018 eller ett genomsnitt för 2017–2019, det vill säga före pandemin.²³

Medelinkomsterna för konstnärer inom områdena musik, bild och form samt film låg högre för sökande till Krisstipendium 1, jämfört med medelinkomsterna för dessa konstområden i de två följande krisstipendierna. För konstområdena teater, dans och cirkus är medelinkomsterna likartade för sökande till alla tre krisstipendierna. En förklaring som ligger nära till hands är att eftersom de sökande till Krisstipendium 1 behövde styrka intäktsbortfall, sökte konstnärer som normalt sett har förhållandevis höga och jämna inkomster.

²² Registeruppgifter om inkomster för 2020 kommer finnas tillgängliga hos SCB våren 2022.

²³ Fastställd förvärvsinkomst är den samlade inkomsten av tjänst och näringsverksamhet efter allmänna avdrag. I fastställd förvärvsinkomst ingår inte inkomst av kapital, skattefria stipendier eller inkomst som beskattas i utlandet. I ansökan till Krisstipendium 1 skulle den fastställda förvärvsinkomsten anges för 2018, i ansökan till Krisstipendium 2 och 3 för 2017, 2018 och 2019. Endast genomsnittet för 2017–2019 registrerades.

Figur 3. Medelinkomster per konstområde. Sökande krisstipendier 2020 och 2021.

Källa: Konstnärsnämnden.

3.4 Kultur via digitala kanaler

När liveföreställningar ställdes in kom digitala kanaler att nyttjas alltmer. Befintliga streamingtjänster har under pandemin fått fler tittare och många kommersiella tjänster har fått fler abonnenter. Kulturinstitutioner har i ökad utsträckning velat tillgängliggöra producerade verk digitalt och även släppt äldre material digitalt. Museer och utställningsarrangörer har skapat digitala events, visningar och utställningar. Teatrar och konserthus/orkestrar har hittat sätt att möta sin publik via digitala kanaler. Allt fler konstnärer har börjat marknadsföra och sälja sina verk via nätet. Vissa yrkesgrupper, till exempel filmare, har fått nya uppdrag i samband med nätproduktioner. Utbudet av kultur i digitala kanaler har under pandemin ökat betydligt.

Frågan är hur konstnärernas intäkter har påverkats och i vilken mån de har fått ersättning för sitt arbete i samband med exempelvis nyproducerade digitala föreställningar eller när äldre inspelningar av föreställningar tillgängliggörs online.

För scenkonsten har det skett en snabb förflyttning från analogt till digitalt. Digitalt förmedlade föreställningar har delvis möjliggjorts genom ett tillfälligt säravtal mellan Teaterförbundet (numera Fackförbundet Scen & Film) och Svensk Scenkonst som innebär att Teaterförbundets medlemmar avstod från den ersättning för digitalt tillgängliggörande som annars följer av gällande kollektivavtal.²⁴ Den digitala omställningen motiverades av krisen och säravtalet framförhandlades under kort tid. Verksamheter som förmedlar digital scenkonst har därmed inte hunnit etablera strukturer och modeller för betalning. Av de som

²⁴ Avtalet var tillfälligt och gällde centralt till och med 31 mars 2021. Därefter sluts avtalen lokalt.

under pandemin har anordnat och sänt digital scenkonst tog 84 procent inte betalt för denna.²⁵

Publiken har till viss del vant sig vid att kunna ta del av den digitalt förmedlade konsten gratis. En undersökning (beställd bland annat av Svensk Scenkonst) som gjordes i mars 2020 om befolkningens kulturvanor visade att de flesta föredrog att ta del av kultur, och då i synnerhet scenkonst och utställningar, fysiskt snarare än via digitala kanaler.²⁶

Betalningsviljan är dock svårare att bedöma och bör ställas i relation till huruvida man är intresserad av att ta del av en viss kulturform via internet. Nämda undersökning visade att hälften kunde tänka sig att betala för en streamad ny biofilm, en tredjedel för e-böcker och en fjärdedel för en streamad konsert.

3.5 Upphovsrättsintäkter

Upphovsrätten är en central del av konstnärers ekonomi. Under pandemin minskade upphovsrättsintäkter från bland annat liveframträdanden och bakgrundsmusik. Minskningen är särskilt påfallande inom musikområdet. Musikkonstnärer har ofta svårt att försörja sig enbart på försäljning eller streamning av sin musik eftersom ersättningarna är så låga.²⁷

The International Confederation of Authors and Composers (CISAC) rapport 2020 om upphovsrättsintäkter och royalties visar att dessa typer av intäkter stadigt ökat åren före pandemin.²⁸ Men den prognos de gjort för 2020 visar på en total minskning på 20–35 procent. Liveframträdanden och bakgrundsanvändning bedömdes minska mest, mellan 60–80 procent. Denna intäktskälla utgör närmare en tredjedel av de totala upphovsrättsintäkterna. Även intäkter från TV och radio befarades minska med 10–20 procent. Online streamingtjänster har däremot fått många nya abonnenter under pandemin. CISAC prognosticerade här en ökning av upphovsrättsintäkter med 15 procent.

Den svenska intresseorganisationen Musik Sverige har uppskattat att intäkterna från konserter minskat med 90 procent 2020 jämfört med 2019. Upphovsrättsintäkterna (från bakgrundsmusik m.m.) uppskattades minska med 25 procent och intäkterna från inspelad musik (streaming, försäljning) uppskattades bli oförändrade.²⁹

Även om streamning av inspelad musik, inspelade evenemang och föreställningar eller livestreamade konserter ökat har det inte automatiskt inneburit att ersättningarna ökat, eller att konstnärerna fått del av de ökade intäkterna. Avtal och licenser ger inte alltid konstnärerna skäliga ersättningar bland annat beroende på att konstnärer ofta är den svagare parten när avtal ska tecknas.³⁰ Huruvida ersättningarna ökar vid ett ökat nyttjande, som exempelvis ett ökat antal streamningar, beror på affärsmodellen. Ersättningen till

²⁵ Scenkonsten, pandemin och framtiden. Rapport om coronapandemins långsiktiga konsekvenser för scenkonsten. Svensk Scenkonst 2021-04-16.

²⁶ Framtidens kulturkonsumtion. Svenska folkets attityder till framtidens kulturkonsumtion. Undersökning genomförd maj 2020 av Insight Intelligence.

²⁷ Se till exempel Det svenska musikundret. Små företag på en global arena. Entreprenörskapsforum 2021.

²⁸ CISAC Global collections report 2020.

²⁹ Musikbranschen i siffror. Statistik för 2009–2019 samt estimat för 2020. Musik Sverige.org

³⁰ Digitaliseringens konsekvenser för konstnärers villkor. Konstnärsnämnden 2021.

upphovspersonen kan till exempel utgöras av ett fast årligt belopp eller en viss procentsats av abonnemangsavgiften.³¹

3.6 Pandemins påverkan på näringslivet och kulturbranschen

I det här avsnittet visar vi pandemins ekonomiska påverkan på näringslivet. Först redogör vi kortfattat för hur pandemin har påverkat Sveriges ekonomi och därefter hur kulturbranschen påverkats ekonomiskt i Sverige och i EU. Sedan går vi in på hur pandemin har påverkat ekonomin för konstnärernas företag. Vi redovisar utvecklingen av antal företag samt antal företag fördelat på antal anställda, juridisk form och genomsnittlig nettoomsättning. Vi redovisar även antal konkurser.

3.6.1 Påverkan på kulturbranschen i Sverige och i EU

Coronapandemin fortsätter att prägla samhället men för ekonomin i stort går utvecklingen uppåt.³² Sedan det stora raset våren 2020 har det skett en återhämtning, men utvecklingen skiljer sig åt mellan olika delar av ekonomin. För industrin ligger produktionsnivåerna något över förkrisnivån medan det för vissa tjänstebanscher är långt kvar.

Hårt drabbade är, förutom kulturbranschen, transportbranschen, resebranschen samt hotell- och restaurangbranschen. Även nöjes- och temaparker och biografier tappade stort under 2020. En bransch inom kultursektorn som det däremot gick bra för under 2020 var dataspelsbranschen.

I länderna inom EU ser situationen likartad ut där flyg-, kultur- och turismsektorn drabbats hårdast under 2020.³³ Rese- och turistbranschen är mer eller mindre sammanbundna med kulturbranschen, vilket gör att nedgångar i den ena branschen påverkar den andra och vice versa. Även i EU är dataspelsbranschen den enda inom kulturbranschen som har ökat sin omsättning under 2020. I kultursektorn har scenkonst och musik förlorat mest i omsättning procentuellt räknat.

Ännu finns inte statistikuppgifter för hur det gått för kulturbranschen som helhet i Sverige. Endast vissa delbranscher har redovisats av SCB.³⁴ Uppgifter om den delbransch som konstnärernas företag finns inom har vi specialbeställt från SCB, och dessa presenterar vi i följande avsnitt.

3.6.2 Konstnärers företag

Konstnärers företag är oftast soloföretag och bedrivs vanligen som enskild näringsverksamhet. Här redovisar vi uppgifter om antal företag, fördelade på antal

³¹ CISAC Global collections report 2020.

³² Sveriges ekonomi. Statistiskt perspektiv. Nr 4 2021. Statistikmyndigheten SCB, 2021.

³³ Rebuilding Europe. The cultural and creative economy before and after the COVID-19 crisis. EY, januari 2021. Kulturella och kreativa näringar i rapporten definierade enligt UNESCO, "whose principal purpose is production or reproduction, promotion, distribution or commercialization of goods, services and activities of a cultural, artistic or heritage-related nature."

³⁴ [Pandemiåret kostade näringar inom kultur, nöje och fritid 13 miljarder \(scb.se\)](https://www.scb.se/pressmeddelanden/2021-04-29/pandemiaret-kostade-naringar-inom-kultur-noje-och-fritid-13-miljarder).

Redovisning av branscher inom SNI 90-93.

anställda, på juridisk form, genomsnittlig nettoomsättning samt konkurser. Vi tittar på förändring över tid och särskilt vad som skett mellan 2019 och 2020.

Antal företag

Antalet företag i landet har generellt sett ökat sedan mer än tio år tillbaka och andelen soloföretag ökar också över tid.³⁵ Arbetsmarknaden blir alltmer decentraliserad i och med att fler personer jobbar som frilansare och egenföretagare. Utvecklingen är särskilt tydlig inom kultursektorn.³⁶ Det beror bland annat på att antalet fasta anställningar minskar och att allt fler konstnärer startar näringsverksamhet. Inom näringsgren SNI 90 har antalet företag ökat särskilt mycket, med omkring 50 procent mellan åren 2008 och 2020.

Antalet företag inom de två grupperna SNI 90.01 och SNI 90.03 (där soloföretagandet är särskilt högt) ökade med 3 747 mellan åren 2016 och 2020, från 40 150 till 43 897 företag. Den årliga ökningen har före pandemin legat på omkring 1 100–1 200 företag. Dock ser vi ett trendbrott mellan 2019 och 2020. Antalet företag med anställda minskade med närmare 500 företag. Samtidigt ökade antalet soloföretag med cirka 800 företag. Det ger en nettoökning på endast cirka 300 nya företag. En möjlig förklaring är att en del av företagen med anställda övergått till att bli soloföretag på grund av minskade möjligheter till intäkter under pandemin. En del av ökningen av antalet soloföretag behöver alltså inte avse nystartade företag.

Tabell 2. Antal företag inom SNI 90, 2016–2020.

Företagsgrupp	SNI-kod	2016	2017	2018	2019	2020
Artistisk verksamhet	90.01	17 632	18 592	19 609	20 527	20 732
Stödtjänster till artistisk verksamhet	90.02	4 994	5 023	5 151	5 193	5 221
Litterärt och konstnärligt skapande	90.03	22 518	22 726	22 908	23 067	23 165
Drift av teatrar, konserthus o.d.	90.04	54	54	54	61	73
Summa		45 198	46 395	47 722	48 848	49 191

Källa: Statistiska centralbyrån, specialbeställning från Företagsdatabasen.

Andel företag utan anställda

Andelen företag utan anställda är generellt sett stor i de flesta branscher, 75 procent av samtliga företag i Sverige år 2020 var soloföretag. I grupperna SNI 90.01 och SNI 90.03 var andelen soloföretag betydligt högre. År 2020 var det 94 procent av företagen i de grupperna som inte hade några anställda och drygt 5 procent som endast hade mellan 1 och 4 anställda. Andelen soloföretag ökade med ungefär en procent mellan 2019 och 2020 vilket beror på att företag med anställda blev färre.

³⁵ SCB företagsdatabasen.

³⁶ Ge plats på scen! Kulturföretagen vill växa. Rapport 0275, nummer 10. Tillväxtverket 2019.

Tabell 3. Företag inom SNI 90 uppdelade på antal anställda, 2020.

Företagsgrupp	SNI-kod	Andel solo-företagare, %	Andel med 1–4 anställda, %	Andel med 5 eller fler anställda, %	Summa, %
Artistisk verksamhet	90.01	93,7	5,8	0,5	100,0
Stödtjänster till artistisk verksamhet	90.02	84,4	13,4	2,2	100,0
Litterärt och konstnärligt skapande	90.03	94,5	5,3	0,2	100,0
Drift av teatrar, konserthus o.d.	90.04	34,2	23,3	42,5	100,0

Källa: Statistiska centralbyrån, specialbeställning från Företagsdatabasen.

Företagsform

Konstnärers näringsverksamhet bedrivs huvudsakligen i företagsformen enskild näringsverksamhet. År 2020 var andelen företag som var ”fysiska personer”, det vill säga enskilda näringsidkare, cirka 79 procent (för SNI 90.01 och 90.03 sammanslaget). Aktiebolag stod för 12 procent av företagen, ideella föreningar för 4 procent och handelsbolag för 3 procent. Ekonomiska föreningar utgjorde 1 procent av företagen. Under åren 2016–2020 skedde ökningen av företag inom företagsformerna enskild näringsverksamhet, aktiebolag och ekonomiska föreningar. Antalet handelsbolag minskade.

Tabell 4. Företag inom SNI 90 uppdelade på bolagsform, 2020.

Företagsgrupp	SNI-kod	Enskild näringsverksamhet	Aktiebolag	Handelsbolag	Ideell förening	Ekonomisk förening	Övriga former	Summa
Artistisk verksamhet	90.01	76,2	11,8	3,5	6,0	2,3	0,2	100,0
Stödtjänster till artistisk verksamhet	90.02	59,0	29,9	5,6	3,0	2,0	0,5	100,0
Litterärt och konstnärligt skapande	90.03	82,1	12,4	2,3	2,8	0,2	0,2	100,0
Drift av teatrar, konserthus o.d.	90.04	5,5	60,3	2,7	17,8	6,8	6,9	100,0

Källa: Statistiska centralbyrån, specialbeställning från Företagsdatabasen.

Konkurser

Tillväxtanalys har studerat företagens konkurser under pandemin. Efter en inledande topp under mars och april 2020 återgick konkurserna till det för säsongen normala mönstret. Företagsstöden som blev tillgängliga i maj månad tycktes alltså ha bromsat konkursvågen, vilket var avsikten med stöden.³⁷ Den samlade bilden under året visar inte på någon ökning av antalet konkurser totalt sett, men tittar man på enskilda branscher så ser man en ökad andel konkurser inom hotell- och restaurangbranschen.

De data vi har tittat på för kulturbranschen är antalet konkurser i företagsgrupperna SNI 90–93, enheter för kultur, nöje och fritid.³⁸ Under 2019 sattes 133 företag i konkurs, i huvudsak aktiebolag, och de hade tillsammans 205 anställda. Under 2020 gick 130 företag med sammantaget 296 anställda i konkurs. Med tanke på att det finns över 70 000 företag i den här gruppen (nästan 50 000 i SNI 90 och 21 000 inom SNI 93 sport-, fritids- och

³⁷ Konkurser och offentliga ackord 2020. Statistikrapport 2021:02. Tillväxtanalys 2021.

³⁸ SCB statistikdatabasen. Data från Tillväxtanalys.

nöjesanläggningar) visar siffrorna på att det var väldigt få konkurser och det går inte heller att se om de ökade under 2020 på grund av pandemin.

Någon ökning av antalet konkurser var inte heller förväntat eftersom konstnärernas företag till största delen utgörs av enskilda firmor som i mindre utsträckning går i konkurs. I en enskild firma är det näringsidkaren personligen som försätts i konkurs och därför ingår både privata tillgångar och tillgångar som hör till näringsverksamheten. Därför söker den med enskild firma oftast andra lösningar än konkurs i ekonomiskt svåra lägen.

Omsättning

Ett sätt att bedöma den ekonomiska aktiviteten i en bransch är att titta på omsättningen. Ett företags omsättning utgörs av de totala intäkterna från sålda varor och utförda tjänster under en viss period, vanligtvis ett år. Dock säger inte omsättningen något om huruvida företaget gått med överskott eller fått ett positivt resultat och därmed kunnat ge en inkomst.³⁹

Konstnärer med näringsverksamhet är också ofta kombinatorer och har inkomster både av tjänst och av näringsverksamhet. Vi kan alltså inte bedöma individers inkomst enbart utifrån dessa företagsdata.

Det vi däremot kan visa är hur det gått för en viss bransch som helhet genom att titta på den genomsnittliga omsättningen. Minskad omsättning tyder på en minskning av verksamhet och aktivitet hos företagen i branschgruppen.

Omsättningen för företagen i SNI 90.01 och SNI 90.03 var år 2019 i genomsnitt omkring 215 000 kronor. För soloföretagen var genomsnittet 150 000 kronor med en median på omkring 40 000 kronor. Se tabell 5 nedan.

Tabell 5. Företag inom SNI 90, omsättning per företag i kronor 2019–2020.

Företagsgrupp	SNI-kod	MEDEL	MEDEL	MEDIAN	MEDEL	Förändring i % 2019–2020*
		Omsättning per företag 2019 Alla företag	Omsättning per företag 2019, soloföretag	Omsättning per företag 2019, soloföretag	Omsättning per företag 2020*	
Artistisk verksamhet	90.01	216 486	151 797	41 000	165 879	-28,6
Stödtjänster till artistisk verksamhet	90.02	1 689 075	368 348	74 000	821 682	-50,4
Litterärt och konstnärligt skapande	90.03	214 192	150 489	39 000	206 864	-3,0
Drift av teatrar, konserter o.d.**	90.04					-57,1

Källa: Statistiska centralbyrån, specialbeställning från Företagsdatabasen.

* Preliminära siffror. Statistiken bygger i huvudsak på data från momsregistret. För artistisk verksamhet (SNI 90.01) har skattningar från SCB:s omsättningsstatistik gjorts. Det är företagssektorn som beskrivits och offentliga samt ideella organisationer ingår ej.

** Bekräftade siffror ej tillgängliga.

³⁹ Av alla enskilda näringsverksamheter inom samtliga branscher i landet är det drygt hälften som gör ett positivt resultat (Skatteverkets statistik). Det visar att det generellt sett är mycket vanligt att inte ha ett överskott i sin enskilda näringsverksamhet.

Den genomsnittliga omsättningen för alla fyra företagsgrupper inom SNI 90 minskade år 2020 jämfört med år 2019. SCB:s preliminära siffror visar att omsättningen mellan 2019 och 2020 minskade med 28,6 procent för SNI 90.01 och 3,0 procent för SNI 90.03. Detta gäller alla företag inom gruppen, oavsett antal anställda eller juridisk form. Företag inom SNI 90.02 minskade sin omsättning med 50,4 procent och de inom SNI 90.04 minskade med 57,1 procent.

3.7 Sammanfattning konstnärers ekonomi under krisen

Här sammanfattar vi det som den tillgängliga statistiken och underlagen visar om konstnärers ekonomi.

- Antalet personer som är sysselsatta inom konstnärlig och kulturell verksamhet har minskat något 2020 jämfört med 2019 enligt SCB:s arbetskraftsundersökning.
- Vid pandemins inträde våren 2020 ökade antalet inskrivna hos Arbetsförmedlingen Kultur Media dramatiskt, men har sedan sommaren 2020 minskat kontinuerligt. Även om trenden visar på en fortsatt minskning, är antalet inskrivna mycket högre än tidigare.
- De flesta som skrivits ut från AF Kultur Media har gått till arbete eller studier. Majoriteten fick jobb inom kultursektorn medan en mindre andel fick jobb utanför kultursektorn. Uppskattningsvis har en fjärdedel av de utskrivna tagit arbete utanför kultursektorn.
- Sammanställda förvärvsinkomster för 2020 finns ännu inte tillgängliga och därför går det inte att bedöma hur dessa utvecklats jämfört med tidigare år.
- Utbudet av kultur i digitala kanaler har under pandemin ökat betydligt. Digital scenkonst har i stor utsträckning förmedlats kostnadsfritt motiverat av krisen. Upphovspersoner och utövare har inte alltid fått betalt för sin medverkan.
- Upphovsrättsintäkter har minskat från bland annat liveframträdanden och bakgrundsmusik. Upphovsrättsintäkter från inspelad musik har uppskattats bli oförändrade.
- Vi ser ett trendbrott i den årliga ökningen av antalet företag inom SNI 90.01 och SNI 90.03. Antalet företag med anställda minskade med närmare 500 företag. En möjlig förklaring är att en del av företagen med anställda övergått till att bli soloföretag på grund av minskade möjligheter till intäkter under pandemin.
- Konkurserna har inte ökat i antal för företag inom SNI 90–93. Statistik om konkurser finns endast totalt för gruppen SNI 90–93. Under 2020 sattes 130 företag i gruppen i konkurs, i huvudsak aktiebolag, och de hade tillsammans 296 anställda. Under 2019 var motsvarande siffror 133 företag som gick i konkurs med 205 anställda. Någon ökning av antalet konkurser bland enskilda näringsidkare är inte förväntat, eftersom konkurser bland dem är mindre vanligt eftersom den med enskild firma söker andra lösningar än konkurs i ekonomiskt svåra lägen.
- Företagens genomsnittliga omsättning inom SNI 90 har minskat tydligt. Preliminära siffror från SCB visar att omsättningen mellan 2019 och 2020 minskade med 28,6 procent för SNI 90.01 och 3,0 procent för SNI 90.03.

4 Fakta om krisstöden – hur har de nått konstnärerna?

4.1 Statliga krisstöd till kulturlivet

Under 2020 beslutade regering och riksdag om cirka 2 miljarder kronor till kulturområdet i krisstöd. Stöden har fördelats av Statens kulturråd, Konstnärsnämnden, Sametinget, Stiftelsen Svenska filminstitutet, Sveriges författarfond och Bildupphovsrätt i Sverige. Medel fördelades också till scenkonstallianserna och centrumbildningarna samt genom en förstärkning av den individuella visningsersättningen. Även stöd till näringslivet har kunnat komma företag i kulturområdet till del. Fram till maj 2021 har ytterligare 1,5 miljarder kronor avsatts till kulturområdet.

I det här kapitlet kommer vi att redovisa statliga krisstöd till kulturen som handlar om direkta ekonomiska stöd riktade till konstnärer för 2020/2021. Vi kommer också att redovisa hur de generella krisstöden till företag har nått konstnärers företag. De företagsstöd vi har tittat på är omställningsstöd, omsättningsstöd till enskilda firmor, korttidsarbete och hyresnedsättning.

Figur 4. Krisstöd av relevans för konstnärer.

Statliga krisstöd direkt till konstnärer	Konstnärsnämnden
	Sveriges författarfond
	Sametinget
	Scenkonstallianserna
	Bildupphovsrätt i Sverige (Individuell visningsersättning)
Generella krisstöd till företag	Omställningsstöd
	Omsättningsstöd till enskilda näringsidkare
	Korttidsarbete
	Hyresrabatt i vissa utsatta branscher

Förutom stöd riktade direkt till konstnärer finns krisstöd som indirekt når konstnärerna. Det är krisstöd som anslagits till Statens kulturråd, Svenska filminstitutet och regionala verksamheter inom kultursamverkansmodellen som går till institutioner, organisationer och fria grupper. Det finns också extra krismedel till olika främjande insatser.⁴⁰

Utöver de statliga krisstöden till kulturen och till näringslivet har även andra aktörer bidragit med stöd till konstnärer. Det handlar om regionala och kommunala stöd, men även stöd via bransch- och yrkesorganisationer. Dessa redovisar vi dock inte i denna rapport.

⁴⁰ Främjande verksamheter som fått krismedel är till exempel centrumbildningarna.

4.2 Konstnärsnämndens krisstipendier

Konstnärsnämnden har på regeringens uppdrag fördelat krisstipendier vid två tillfällen under 2020 och vid ett tillfälle under det första halvåret 2021. Krisstipendierna har ett annat syfte än de ordinarie stipendier och bidrag som myndigheten fördelar. Krisstipendierna ska ge ett ekonomiskt stöd till konstnärers försörjning i det krisläge som pandemin har medfört medan de ordinarie stipendierna och bidragens huvudsakliga syfte är att ge konstnärer möjlighet till konstnärlig utveckling.

Inom ramen för Konstnärsnämndens tre krisstipendier har ungefär 650 miljoner kronor fördelats i form av närmare 12 600 stipendier. Sammantaget har myndigheten berett över 15 000 ansökningar, motsvarande drygt 9 500 sökande individer. Närmare 3 000 individer sökte två av krisstipendierna och cirka 1 400 individer sökte alla tre krisstipendierna.

Antalet unika individer som beviljats krisstipendium är 8 011. Av dessa individer har 36 procent fått två krisstipendier och 11 procent har fått alla tre krisstipendierna.

Tabell 6. Konstnärsnämndens krisstipendier 2020 och första halvåret 2021.

	År	Belopp	Antal ansökningar	Antal bifallna ansökningar	Belopp i kronor per stipendium, genomsnittligt	Beviljandegrad, procent
Krisstipendium 1	2020	69 905 000	3 327	1 956	35 740	59
Krisstipendium 2	2020	218 721 400	4 701	4 357	50 200	93
Krisstipendium 3	2021	359 101 600	7 326	6 290	57 200	86
Summa		647 728 000	15 354	12 603		

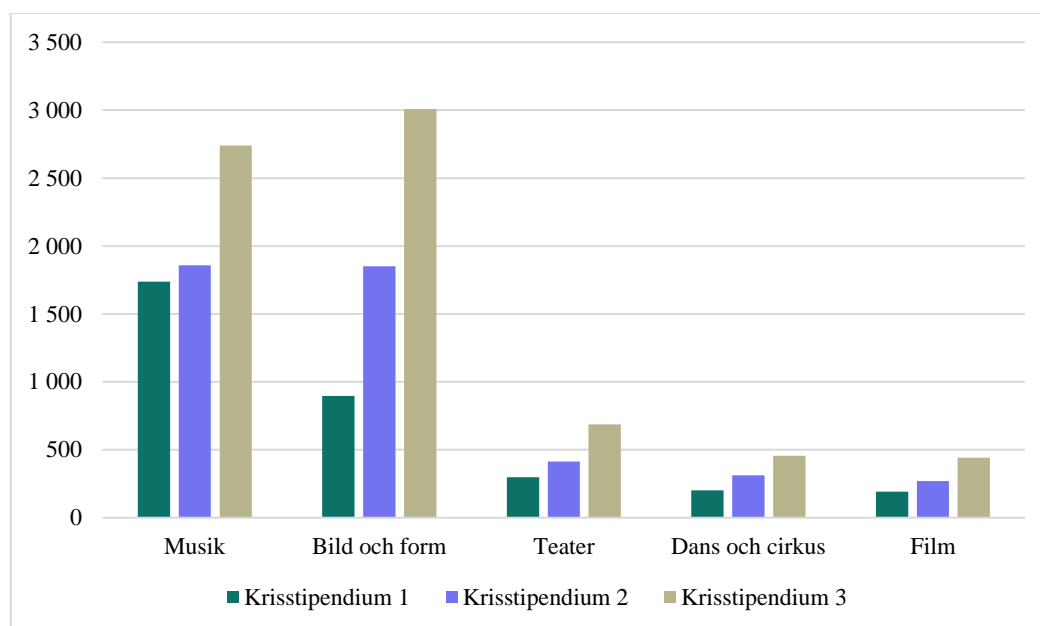
Källa: Konstnärsnämnden.

Antalet sökande till krisstipendierna blev fler för varje utlysning, vilket vi ser som ett uttryck för ett ökande behov av ekonomiskt stöd. Flest ansökningar totalt fick vi från konstnärer inom områdena musik samt bild och form. Färre sökande fanns inom teater-, dans och cirkus- samt filmområdet, grupperna är också mindre i antal.

Bland de sökande till krisstipendierna var andelen inom musikområdet relativt sett större jämfört med populationen i inkomstundersökningen för 2014.⁴¹ Inom teaterområdet var andelen däremot mindre. Detta kan tyda på att musikområdet är det mest drabbade konstområdet. Inom teater finns det jämförelsevis fler anställningar och där kan andra stöd såsom korttidspermittering ha förekommit.

⁴¹ Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor. Konstnärsnämnden 2016.

Figur 5. Krisstipendier 2020 och första halvåret 2021. Antal sökanden per konstområde.

Källa: Konstnärsnämnden.

4.3 Konstnärsnämndens ordinarie stipendier och bidrag

Antalet ansökningar under år 2020 till Konstnärsnämndens internationella bidrag minskade vilket har en direkt koppling till pandemin. Konstnärsnämndens styrelse beslutade därför att omfördela medel från internationellt utbyte och internationella program till arbetsstipendier. Totalt fördelades 57 procent fler arbetsstipendier jämfört med 2019, främst som ettåriga arbetsstipendier.⁴²

Antalet ansökningar till Konstnärsnämndens andra ordinarie stipendier och bidrag ökade under pandemin. Även denna ökning har sannolikt en koppling till pandemin och de försämrade inkomstvillkor för konstnärer som denna medfört. Även under 2021 ser vi att antalet ansökningar till arbetsstipendier inom alla konstområden är högre än 2019. Antalet ansökningar har hittills ökat med 41 procent jämfört med år 2019. Ökningen har varit som störst, procentuellt sett, inom musikområdet.

För år 2021 fick Konstnärsnämnden en ökning av anslagen för de ordinarie stipendierna och bidragen. Denna permanenta förstärkning av anslagen ingick som en del i regeringens satsning för att stimulera kulturområdet och för att stärka kulturskapares villkor.⁴³ Ökningen 2021 var 30,5 miljoner kronor vilket motsvarar en ökning på 15 procent. Det ökade anslaget kommer framför allt att användas till att fördela fler arbetsstipendier inom samtliga konstområden.

⁴² Beloppen för ettåriga arbetsstipendier är för 2021 (2020 inom parentes): Musik 70 000 kr (50 000 kr), Teater 80 000 kr (70 000 kr), Film 80 000 kr (80 000 kr), Dans och cirkus 100 000 kr (100 000 kr) och Bild och form 100 000 kr (100 000 kr).

⁴³ Begreppet kulturskapare avser en bredare grupp yrkesverksamma inom kulturområdet än enbart konstnärerna.

4.4 Andra statliga krisstöd till konstnärer

Sveriges författarfond fördelade 40 miljoner kronor i extra stöd till sin målgrupp under 2020.⁴⁴ Författarfondens målgrupp är yrkesutövande författare, dramatiker/manusförfattare, tecknare, fotografer, kulturjournalister samt översättare. De extra medlen fördelades både som krisstipendier och som förstärkning av ordinarie stipendier. För år 2021, första halvåret, har Författarfonden tilldelats 60 miljoner kronor i extra medel. Dessa fördelas delvis genom en förstärkning av de ordinarie stöden.

Den statliga myndigheten Sametinget fick också extra anslag att fördela som krisstöd till kulturen inom sitt verksamhetsområde. De extra medel som har fördelats till kulturen var 4 miljoner för 2020. För 2021 har 10 miljoner hittills anslagits till kulturen. Huvuddelen av de extra medlen har gått till enskilda konstnärer inom myndighetens målgrupp som är verksamma inom olika kulturuttryck.

Individuell visningsersättning (IV) är ett statligt anslag som Bildupphovsrätt i Sverige ansvarar för att betala ut till konstnärer som har konstverk i offentlig ägo.⁴⁵ Lägsta och högsta utbetalda belopp var 250 kronor respektive 52 000 kronor för år 2019. För år 2020 förstärktes IV-ersättningen med 10 miljoner kronor och det högsta beloppet höjdes till 55 000 kronor. Totalt fördelades 66,75 miljoner kronor (inklusive förstärkningen) till cirka 4 400 personer.⁴⁶ Från och med 2021 har anslaget för IV-ersättningen förstärkts permanent till drygt 66 miljoner kronor.

Scenkonstallianserna (teater-, musik- och dansalliansen) har cirka 400 anställda och finns till för att ge frilansande scenkonstnärer en grundlön när de befinner sig mellan uppdrag. Allianserna verkar för frilansande skådespelares, dansares och musikers trygghet och för att minska deras beroende av arbetslöshetsförsäkringen samt stimulera till utveckling och rörlighet inom respektive konstområde. Ett antal professionella skådespelare, dansare och musiker kan få anställning och ersättning av allianserna under perioder då de saknar andra engagemang. På grund av pandemin sjönk tjänstledighetsgraden och allianserna fick därmed ökade lönekostnader. År 2020 fick allianserna 15 miljoner kronor i extra statligt anslag och för 2021 10 miljoner kronor i anslagsförstärkning. Syftet är att motverka att enskilda konstnärer och kulturskapare ska behöva sägas upp som en följd av det svåra ekonomiska läget.

De flesta regioner och många kommuner har också tagit fram särskilda krisstöd till enskilda kulturskapare. Det har bland annat framkommit i enkäter som KLYS (Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd) genomfört.⁴⁷

⁴⁴ Sveriges författarfond, Verksamhetsberättelse för år 2020.

⁴⁵ Ersättningen är en kompensation för den inskränkning som görs i konstnärens ensamrätt genom upphovsrättslagens § 20. Bildupphovsrätt fördelar IV till alla konstnärer som har rätt till den, oavsett om de är medlemmar eller ej och oavsett om de är bosatta i Sverige eller utomlands.

⁴⁶ Bildupphovsrätt, Årsredovisning 2020.

⁴⁷ KLYS enkät till regioner och kommuner, hösten 2020.

KLYS är en paraplyorganisation som har 14 medlemsorganisationer inom områdena ord, bild och form, ton samt scen och film.

Förutom stöd riktade direkt till konstnärer finns krisstöd som indirekt nått konstnärerna. Det är krisstöd som anslagits till Statens kulturråd, Svenska Filminstitutet och regionala verksamheter inom kultursamverkansmodellen och som går till institutioner, organisationer och fria grupper.

Stöden till centrumbildningarna bestod inte i direkta krisstöd utan användes av dessa organisationer till utbildningar och andra stödinsatser. Centrumbildningarna är intresse- och förmedlingsorganisationer för fria professionella konstnärer inom flera konstområden. De arbetar med att främja medlemmarnas villkor bland annat genom arbetsförmedlande insatser. Under 2020 fick de sammanlagt 10 miljoner kronor extra i statligt bidrag för särskilda insatser som till exempel insatser för att öka medlemmarnas synlighet, kunskaper och möjligheter att klara en omställning till en digital miljö. För 2021 har 5 miljoner kronor extra anslagits.

4.5 Generella krisstöd till företag

Ett flertal statliga krisstöd har införts som riktar sig generellt till företag och företagare oavsett bransch och består av

- a. direkta ekonomiska stöd till företag
- b. nedsatta avgifter eller övertagande av vissa kostnader
- c. beviljande av uppskov med företagens inbetalningar till staten
- d. utökade möjligheter för företagen att låna pengar.⁴⁸

För att ta reda på hur har de generella krisstöden nått kulturbranschen och konstnärerna har vi tittat på tillgänglig statistik om stöd främst inom kategorierna

- a. direkta ekonomiska stöd (omställningsstöd, omsättningsstöd till enskild näringsverksamhet, korttidspermittering)
- b. övertagande av vissa kostnader (hyresrabatt).

De sistnämnda företagsstöden har varit de som är mest relevanta för konstnärer eftersom deras verksamhet vanligen bedrivs i form av enskild näringsverksamhet, och oftast utan anställda. Många konstnärer med näringsverksamhet är också i hög grad kombinatorer vilket innebär att de har inkomster både av tjänst och näring.

4.5.1 Omställningsstöd och omsättningsstöd

Omställningsstöd

Omställningsstödet är ett stöd till företag vars omsättning minskat till följd av pandemin. Omställningsstödet är baserat på omsättningstapp⁴⁹ och stödet blir större ju mer omsättningen minskar. Syftet är att göra det möjligt för företag att överleva krisen och samtidigt underlätta för företagen att ställa om och anpassa sin verksamhet. Företag som har kunnat söka stödet ska ha haft en nettoomsättning på minst 250 000 kronor året före krisen. Stödet gäller endast för fasta kostnader.

⁴⁸ Styrmedelsmix i pandemin. Tillväxtanalys 2020.

⁴⁹ Omsättningen jämförs med motsvarande månader 2019.

Stödet har kunnat sökas i flera omgångar och perioder, dels för perioderna mars-april, maj, juni-juli, augusti-oktober och november-december 2020, dels för januari-februari, mars, april, maj och juni 2021.⁵⁰

Fram till och med 12 april 2021 hade 1 769 ärenden beviljats inom bransch SNI 90 och det beviljade beloppet var sammanlagt på drygt 95 miljoner kronor (tabell 8 i bilaga). Under samma period har cirka 7 miljarder kronor totalt beviljats inom detta stöd.

Omsättningsstöd till enskilda näringsidkare

För företagare som inte kunnat dra nytta av åtgärder som till exempel omställningsstödet och stöd vid korttidspermittering, införde regeringen ytterligare ett stöd som riktar sig till enskilda näringsidkare och handelsbolag - omsättningsstöd. För den initiala perioden mars-oktober 2020 var gränsen för att få stödet en nettoomsättning på 200 000 kronor. Detta sänktes sedan till 180 000 kronor för perioder från november 2020.⁵¹

Totalt har drygt 12 220 ansökningar från hela landet och från samtliga branscher kommit in. Hittills har 653 miljoner kronor fördelats (till och med 2021-01-31).⁵² I statistiken finns inte näringsgren registrerat, så vi kan inte veta hur många företag inom näringsgren SNI 90 som beviljats stöd. Det gör att vi inte kan bedöma om denna stödåtgärd nått konstnärernas företag.

Har stöden nått konstnärerna?

Företagande konstnärer har generellt svårt att uppfylla de kriterier som krävs för att få något av ovanstående stöd. Gränsen på minst 250 000 kronor för omställningsstödet och 200 000 kronor för omsättningsstödet (nu sänkt till 180 000 kronor) är i många fall för hög för konstnärgruppen. I promemorian *Omsättningsstöd till enskilda näringsidkare*, som föregick införandet av omsättningsstödet till enskilda näringsidkare, fanns skrivningen:

”Omsättningsgränsen om 200 000 kronor är en uppskattning av den lägsta nettoomsättningen som torde krävas för att en person ska kunna livnära sig på sin enskilda näringsverksamhet.”⁵³

Denna skrivning tar inte hänsyn till förutsättningarna för konstnärers företag och därför nås de inte i någon större utsträckning av detta stöd. För en konstnär som kombinerar anställning med företagande kan en på pappret blygsam företagsintäkt vara helt avgörande för konstnärens överlevnad. Positivt är dock att gränsen för nettoomsättningen under pandemin sänktes till 180 000 kronor.

Ytterligare en omständighet är att omställningsstödet endast kunde ges för fasta kostnader. Eftersom många konstnärer med enskild firma har låga fasta kostnader hamnade de utanför stödet, även om de hade haft en omsättning över 250 000 kronor.

⁵⁰ Regler och nivåer på ersättningarna har varierat något för olika perioder. Se närmare på Skatteverket.se.

⁵¹ Maximala stödbeloppet för perioderna mars-juli 2020 är totalt 120 000 kronor och för augusti 2020-februari 2021 totalt 168 000 kronor.

⁵² Boverkets statistik.

⁵³ Omsättningsstöd till enskilda näringsidkare, N2020/02353.

Det tredje hindret är att omsättningsminskningen behövde styrkas genom att jämföra omsättningen med motsvarande period föregående år. Det skapar stora problem för konstnärer som ofta har oregelbundna intäkter. Det finns en risk att konstnärer som inte har någon intäkt under motsvarande period missgynnas, eller omvänt gynnas genom en större förskottsbetalning. Det kan också vara så att konstnären haft en större del av inkomsten från en anställning året innan och därför haft en mindre omsättning i sitt företag under perioden.

4.5.2 Stöd vid korttidsarbete

Korttidsarbete – ibland kallat korttidspermittering – är ett krisstöd som innebär att en anställd tillfälligt går ned i både arbetstid och lön. Kostnaden delas mellan den anställde, arbetsgivaren och staten. Stödet gäller för arbetsgivare som är juridiska personer eller fysiska personer som bedriver näringsverksamhet. Ägare/arbetsgivare som omfattas är exempelvis aktiebolag, föreningar och stiftelser. Stödet infördes under 2020 och gäller t.o.m. 30 juni 2021. Ansökan om stöd för korttidsarbete 2021 öppnade 29 mars 2021. Statistik för hur många som ansökt för 2021 finns ännu inte tillgänglig.

Stödet kan gälla anställda konstnärer vars arbetsgivare, exempelvis en teater, med anledning av pandemin behövt minska de anställdas arbetstid. Det kan också gälla konstnärer, oavsett företagsform, som har anställda, till exempel i samband med ett projekt.

En soloföretagare i ett aktiebolag kan söka stödet till sig själv. Det kan dock inte en soloföretagare i en enskild firma göra. Konstnärer med företag är oftast soloföretagare i enskild firma, varför en stor del av dessa inte omfattas av stödet. Antalet företag i SNI 90 är närmare 46 000, varav cirka 38 000 är enskilda firmor där endast 85 stycken har anställda. Resterande är soloföretag.

Under 2020 beviljades 1 682 företag inom SNI 90 stöd för korttidsarbete. De beviljades drygt 330 miljoner kronor och omfattade drygt 3 000 anställda. Se tabell 9 i bilagan. Det är troligt att ytterligare anställda konstnärer har korttidspermitterats inom andra kulturbranscher som till exempel inom medie- eller förlagsbranschen.

4.5.3 Hyresrabatt

För att stödja vissa lokalhyresgäster beslutade regeringen om ekonomiskt stöd för *tillfälligt sänkta fasta hyror* i vissa utsatta branscher. Stödet innebär att hyresvärdar som sänker den fasta hyran för hyresgäster kan söka stöd för att kompensera hyressänkningen. Hyresgästen kan få upp till en halvering av hyran och hyresvärden kan få kompensation för halva nedsättningen. De branscher som kan ta del av stödet finns bland annat inom SNI 90.

Rabatten gavs initialt för hyra under april, maj och juni 2020. Regeringen har därefter fattat beslut om förlängningar för 2021.⁵⁴

Under 2020 har hyresvärdar ansökt om hyresrabatt för 34 000 hyresgäster och hela 91 procent av dessa blev beviljade. Inom SNI 90 har hyresvärdar sökt rabatt för 658

⁵⁴ Förordning (2021:273) om statligt stöd när vissa lokalhyresgäster fått rabatt på hyran under första kvartalet 2021.

hyresgäster av vilka 586 beviljats (tabell 10 i bilaga).⁵⁵ Ytterligare hyresnedsättning kan ha kommit konstnärerna indirekt till del, till exempel om de hyr av en förening eller ett företag som har fått hyresrabatt via sin hyresvärd. Dessa omfattas inte av kartläggningen eftersom det rör sig om andra branschskoder.

4.6 Företagare och arbetslöshetsersättningen

Arbetslöshetsersättningen är en del av trygghetssystemen riktade till individer. Även personer som är företagare kan ha rätt till a-kassa, men då finns vissa regler. Under pandemin har tillfälliga lättnader i reglerna införts.

Tyvärr har vi inga uppgifter på hur många konstnärer med företag som har fått arbetslöshetsersättning och i vilken mån de lagt sitt företag vilande eller avvecklat detta. De uppgifter vi har är endast om antal inskrivningar på AF Kultur Media. Dock har vi från branschorganisationerna tagit del av berättelser om att reglerna tillämpats olika av de olika a-kassorna och om flera svårigheter att få ta del av a-kassan.⁵⁶

Normalt sett har en företagare rätt till arbetslöshetsersättning först när verksamheten definitivt har upphört och företaget har avvecklats. Det finns också en möjlighet att lägga företaget vilande, högst en gång under en femårsperiod. För företagare har ett undantag införts under pandemin som innebär att den som lägger sitt företag vilande under 2020 och 2021 ska undantas från regeln om att det behöver gå minst fem år innan ett nytt uppehåll kan göras.

Det har också tillfälligt införts en möjlighet för en företagare att vidta vissa begränsade åtgärder i näringsverksamheten och samtidigt få arbetslöshetsersättning. Fastän företaget är vilande får företagaren uppdatera webbplatsen eller sociala medier i begränsad omfattning eller upprätthålla en viss begränsad kund- eller leverantörskontakt, om dessa åtgärder endast syftar till att senare kunna återuppta verksamheten. Denna tillfälliga regel gäller under 2020 och år 2021. Initialt fick företagaren endast ta kontakt med befintliga kunder, men från 1 juni 2021 kan även vissa marknadsföringsåtgärder och kontakt med nya kunder få tas för att underlätta en återstart.

⁵⁵ Boverkets statistik, specialleverans till Konstnärsnämnden.

⁵⁶ Kommunikation med Ulrika Källén på KLYS.

4.7 Sammanfattning konstnärer och statliga krisstöd

Här sammanfattar vi hur de statliga krisstöden har nått konstnärerna.

- Antalet sökande till Konstnärsnämndens krisstipendier har blivit fler vid varje utlysning. Även antalet ansökningar till de ordinarie ansökningsomgångarna har ökat. Vi ser det som ett uttryck för ett ökande behov av ekonomiskt stöd allteftersom restriktionerna kvarstår.
- Inom ramen för Konstnärsnämndens tre krisstipendier har ungefär 650 miljoner kronor fördelats i form av närmare 12 600 stipendier till drygt 8 000 individer. Sammantaget har myndigheten berett över 15 000 ansökningar, motsvarande drygt 9 500 sökande individer.
- Omfördelningen av befintliga medel har gjort att Konstnärsnämnden har kunnat fördela 57 procent fler arbetsstipendier 2020 jämfört med 2019.
- Statliga krisstöd riktade till enskilda konstnärer har fördelats av Sveriges författarfond, Sametinget, scenkonstallianserna och via den förstärkta IV-ersättningen. Även dessa stöd har nått många konstnärer.
- Statliga krisstöd som indirekt nått konstnärer är krisstöd som har anslagits till Statens kulturråd, Svenska filminstitutet och regionala verksamheter inom kultursamverkansmodellen. Dessa har gått till institutioner, organisationer och fria grupper.
- Uppgifter om hur de tillfälliga lättnaderna i a-kassereglerna för företagare fallit ut för konstnärer som är kombinatorer eller företagare saknas.
- De näringspolitiska stöden har inte nått konstnärgruppen i någon större utsträckning eftersom de främst riktats till företag med anställda eller med relativt hög omsättning. De små företagen bedrivna i enskild näringsverksamhet har till stor del fallit utanför. Samma sak gäller stöden för korttidsarbete och omställningsstödet.
 - Fram till och med 12 april 2021 hade 1 769 ärenden beviljats omställningsstöd inom bransch SNI 90 och det beviljade beloppet var sammanlagt drygt 95 miljoner kronor.
 - Totalt har drygt 12 220 ansökningar om omsättningsstöd till enskilda näringsidkare från samtliga branscher kommit in. Hittills har 653 miljoner kronor fördelats (t.o.m. 2021-01-31). Dock finns inte näringsgren registrerat så det framgår inte hur många företag inom näringsgren SNI 90 som har beviljats stöd. Därför kan vi inte bedöma om denna stödåtgärd nått konstnärernas företag.
 - Under 2020 beviljades 1 682 företag inom SNI 90 stöd för korttidsarbete. De beviljades drygt 330 miljoner kronor och omfattade drygt 3 000 anställda.
 - Inom SNI 90 har hyresvärdar sökt hyresrabatt för 658 hyresgäster av vilka 586 beviljats.

5 Sammanfattning och slutsatser

Konstnärsnämnden har haft i uppdrag av regeringen att analysera hur coronapandemin har påverkat konstnärers ekonomiska och sociala villkor. Denna rapport är en lägesbeskrivning, under pågående pandemi, och omfattar perioden 2020 fram till våren 2021. Rapporten är ett kunskapsstöd till regeringen och staten i utformandet av åtgärder för att stärka kulturlivet och konstnärerna under och efter pandemin. Underlagen utgörs av offentlig statistik, rapporter från andra myndigheter och organisationer samt Konstnärsnämndens egen statistik och uppföljning.

5.1 Hur har konstnärernas ekonomi påverkats under 2020?

Pandemins konsekvenser för kulturlivet har varit omfattande. De yrkesverksamma konstnärernas arbetsmöjligheter har påtagligt påverkats av de införda restriktionerna. Våra underlag indikerar att färre arbetat inom konstnärliga yrken och att antalet arbetssökande har ökat. Vi såg i början av pandemin en dramatisk ökning av antalet arbetssökande men efter sommaren 2020 har antalet inskrivna på AF Kultur Media minskat kontinuerligt. Trenden visar på en fortsatt minskning, men antalet inskrivna är fortfarande mycket högre än tidigare. De flesta som skrivits ut fick jobb i kultursektorn men en mindre andel, uppskattningsvis en fjärdedel, har tagit arbete i andra sektorer. Det tyder på att flera har kunnat arbeta inom kulturen under pågående pandemi, men också på att andra har lämnat yrket, åtminstone tillfälligt. Utöver att nytexaminerade inte kunnat få praktik eller arbete finns det en risk för yrkesväxling bland yrkesverksamma konstnärer.

Det finns indikationer på att konstnärernas inkomster har minskat. Det ser vi bland annat för att både deras företags genomsnittliga omsättning och deras upphovsrättsintäkter har minskat. Vi ser också att det har blivit färre av konstnärernas företag som har anställda. Vi ser inte någon ökning av antalet konkurser, men det är inte heller förväntat eftersom konstnärernas företag till största delen utgörs av enskilda firmor som i mindre utsträckning går i konkurs. De faktiska effekterna på konstnärernas inkomster kommer vi att kunna se först längre fram när registeruppgifter blir tillgängliga.

5.2 Hur har de statliga stödåtgärderna nått konstnärerna och konstnärernas företag?

Riktade krisstöd till kulturområdet

De tillfälliga statliga krisstöden till aktörer inom kulturen som regeringen tog fram under 2020 har utformats för att täcka akuta behov. Utformningen av stöden har anpassats efterhand. De har nått ut till ett stort antal yrkesverksamma konstnärer. I Konstnärsnämndens kontakter med enskilda konstnärer har många vittnat om att stöden varit avgörande för den enskilda försörjningen.

Konstnärsnämndens tre krisstipendier 2020 och 2021 fördelades som närmare 12 600 stipendier till drygt 8 000 individer. Fler statliga krisstöd riktade direkt eller indirekt till enskilda konstnärer har fördelats av flera andra kulturmyndigheter. Även dessa stöd har nått många konstnärer.

Konstnärsnämndens ordinarie stipendier och bidrag till konstnärer syftar huvudsakligen till att främja konstnärlig kvalitet och utveckling, och är inte en ekonomisk kompensation för låga arbetsinkomster. Men så länge arbetsmarknaden är försvagad på grund av krisen blir ett sådant ekonomiskt tillskott till konstnärerna av större betydelse. Under en tid framöver förväntar vi oss därför ett fortsatt ökat söktryck till statliga kulturmyndigheters olika bidragsformer.

Generella krisstöd till företag

De näringspolitiska stöden har inte nått konstnärgruppen i någon större utsträckning eftersom de främst riktats till företag med anställda eller med relativt hög omsättning. De små företagen bedrivna i enskild näringsverksamhet har till stor del fallit utanför. Samma sak gäller stöden för korttidsarbete och omställningsstödet. Tillgänglig statistik visar att ett mindre antal konstnärsföretag (inom näringsgren SNI 90) har tagit del av dessa stöd.

Omsättningsstödet som riktats till enskilda firmor har varit bättre anpassat till konstnärernas företag och möjligheterna att söka och få stöd via detta har varit större. Olyckligtvis har inte näringsgrenen registrerats för de som sökt och beviljats stöd. Dock vet vi att gränsen för nettoomsättningen har gjort att många konstnärer med enskild firma hamnat utanför även detta stöd.

För konstnärer kan lokalhyror vara en betydande kostnad. Den möjlighet till hyresrabatt som infördes bygger på att hyresvärden medger ett inkomstbortfall för den del av hyresnedsättningen som inte kompenseras. Konstnärers möjlighet till hyresnedsättning är därmed beroende av hyresvärden.

5.3 Vilka väsentliga problem har synliggjorts?

Restriktionerna under pandemin har synliggjort strukturella problem som har bidragit till att krisen för konstnärerna blivit så omfattande. De strukturella problemen rör villkoren för frilansare, kombinatörer och företagare i relation till trygghetssystemen och företagsstöden. De rör också yrkesverksamma konstnärers möjligheter till skäliga avtal och ersättningar generellt sett, men i synnerhet på den digitala arenan.

Trygghetssystemen

Problem med arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen beror på att regelsystemen är dåligt anpassade till villkoren för frilansare, egenföretagare och kombinatörer.⁵⁷

Flera tillfälliga lättnader i arbetslöshetsförsäkringen har införts under pandemin. För företagare med arbetslöshetsersättning har möjligheten att lägga företaget vilande utökats. Företagaren får också vidta vissa marknadsföringsåtgärder om åtgärderna endast syftar till att senare kunna återuppta verksamheten. Konstnärsnämnden ser att de tillfälliga lättnader som regeringen infört under innevarande år, som tillåter en företagare att vidta vissa begränsade aktiviteter under en vilandeperiod, skulle kunna permanentas och utvecklas i den nya arbetslöshetsförsäkringen.

⁵⁷ Se Konstnärsnämndens remissvar på Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen (SOU2020:37).

Företagande

För yrkesverksamma konstnärer är det problematiskt att stöd till företagsutveckling och näringspolitiska stöd inte är anpassade så att de kan inkludera konstnärer. Även det statliga innovationssystemet har svårt att nå konstnärer och konstnärliga innovationer.⁵⁸ I det här sammanhanget är det av intresse att OECD lyfter behovet av att vidga synen på innovation så att konstnärer kan ta del av innovationsmedel.⁵⁹

Digitalisering

Det stora genomslag som digitaliseringen fått under det senaste året, visar att det finns en efterfrågan på konst och kultur via nätet. Hållbara lösningar för att kompensera konstnärerna för nyttjandet av rättigheter i en ny kontext saknas. Det finns strukturella problem vilka synliggjorts med anledning av pandemin.

Det finns en utbredd förväntan på att kultur i den digitala miljön ska vara gratis. Låg betalningsvilja hos publiken eller avsaknad av betalningsmodeller för kultur på nätet leder till inga eller låga ersättningar till upphovspersoner och utövare.

Många kulturaktörer och institutioner har fortfarande liten erfarenhet av den digitala marknaden. Produktion och tillgängliggörande av digitalt innehåll leder till ökade kostnader för bland annat teknik och konstnärers upphovsrättsersättningar vilka måste räknas med i budgeten.

Den ökande komplexiteten och de ojämna styrkeförhållandena på den digitala marknaden, sätter konstnärer i en svagare förhandlingsposition, vilket ofta leder till avtal med oskäligt låga ersättningar. I många fall saknas dessutom avtal och då blir upphovsrättsersättningar helt oreglerade.

Konstnärsnämnden har i rapporten *Digitaliseringens konsekvenser för konstnärers villkor* beskrivit problemen och framfört åtgärdsförslag.⁶⁰ Förslagen handlar om behov av lagstiftning, information och rådgivning samt kunskapshöjning. Förslagen lyfter även att den offentliga finansieringen vid digitalisering av kultur behöver vara tillräckligt stor för att omfatta konstnärers upphovsrättsersättningar. De statliga bidragsgivarna bör påminna om att upphovsrätten ska respekteras i de projekt och aktiviteter som de beviljar bidrag.

5.4 Slutsats

Rapportens resultat pekar på övergripande, strukturella problem. Det tydliggör konstnärens svaga position som avtalslutande part och som enskild företagare. Rapporten visar också på att pandemin synliggjort konstnärernas många gånger svaga ekonomi och bristfälliga skydd utifrån samhällets sociala trygghetssystem. Den tvärsektoriella samverkan för att främja konstnärers villkor i samhällsutvecklingen behöver således stärkas.

Konstnärsperspektivet måste finnas med och tas om hand i den digitala utvecklingen, i utvecklingen av näringsstöd till företagare och i utvecklingen av trygghetssystemen.

⁵⁸ Konstnärsnämndens pågående studie av Vinnovas innovationsmedel.

⁵⁹ Culture shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors. OECD, september 2020.

⁶⁰ Digitaliseringens konsekvenser för konstnärers villkor. Konstnärsnämnden 2021.

6 Tabeller

Tabell 7. Medelinkomster per konstområde. Sökande krisstipendier. *

Konstområde	KRISSTIPENDIUM 1	KRISSTIPENDIUM 2	KRISSTIPENDIUM 3
	Fastställd förvärvsinkomst 2018, medelvärde**	Fastställd förvärvsinkomst 2017–2019, medelvärde	Fastställd förvärvsinkomst 2017–2019, medelvärde
Musik	256 170	228 209	212 284
Bild och form	194 659	162 518	157 909
Teater	274 803	281 059	274 331
Dans och cirkus	197 171	192 355	192 394
Film	221 487	201 090	187 007
Samtliga	236 220	203 697	193 570

*Exklusive de som uppgett 0 kronor i inkomst.

**Siffror kan skilja sig från de som publicerats i ”Konstnärers ekonomiska villkor under pandemin. Uppföljning och kunskapsunderlag för fortsatt utveckling av stödåtgärder. Rapport 2020:2, Konstnärsnämnden 2020” eftersom uppgifterna har uppdaterats efter att rapporten publicerades.

Tabell 8. Beviljade omställningsstöd, totalt och för SNI 90. Antal och belopp i kronor. Beviljade för perioderna från 2020-03-01 till och med 2021-03-31. Aktuella uppgifter 2021-04-12.

Period	Totalt	Totalt	Därav SNI 90	Därav SNI 90
	Beviljat belopp	Antal beviljade ärenden	Beviljat belopp	Antal beviljade ärenden
2020 mars, april	3 314 121 068	21 951	31 486 022	412
2020 maj	1 645 004 183	16 044	22 016 289	421
2020 juni, juli	1 065 127 695	10 662	26 840 543	473
2020 aug, sep, okt	264 956 982	3 380	5 535 594	157
2020 nov, dec	495 809 991	5 529	5 336 894	148
2021 jan, feb	206 694 408	3 186	3 781 946	140
2021 mars	4 549 723	212	352 377	18
Summa	6 996 264 050	60 964	95 349 665	1 769

Källa: Skatteverket.

Tabell 9. Statistik om korttidsarbetet 2020. Aktuella uppgifter 2021-03-29.

Bransch	Antal ansökningar – Beviljat	Beviljat belopp SEK	Anställda som omfattas – Beviljat	Anställda som omfattas – Avstämt inkommet
A Jordbruk, skogsbruk och fiske	268	32 340 496	838	725
B Utvinning av mineral	5	579 560	13	13
C Tillverkning	6 648	7 948 817 364	178 162	174 078
D Försörjning av el, gas, värme och kyla	7	1 078 824	22	22
E Vattenförsörjning; avloppsrening, avfallshantering och sanering	69	29 715 140	1 292	755
F Byggverksamhet	4 460	964 698 700	18 405	17 175
G Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar	13 178	5 311 989 864	111 186	106 613
H Transport och magasinering	3 414	2 267 212 964	33 826	32 811
I Hotell- och restaurangverksamhet	8 685	3 407 861 820	64 293	63 078
J Informations- och kommunikationsverksamhet	5 436	2 054 947 178	30 688	30 244
K Finans- och försäkringsverksamhet	474	180 693 517	2 462	2 356
L Fastighetsverksamhet	1 027	202 003 533	2 963	2 748
M Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	14 767	4 455 988 292	62 626	59 640
N Uthyrning, fastighetservice, resetjänster och andra stödtjänster	4 018	2 072 886 843	30 992	30 563
O Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring	6	461 603	18	17
P Utbildning	1 598	371 907 238	5 991	5 651
Q Vård och omsorg; sociala tjänster	3 084	1 062 352 658	20 897	20 498
R Kultur, nöje och fritid (SNI 90+91+92+93)	3 790	1 179 079 390	18 751	18 373
<i>därav SNI 90 (konstnärlig och kulturell verksamhet samt underhållningsverksamhet):</i>				
90.01 Artistisk verksamhet	838	139 097 858	1 394	1 301
90.02 Stödtjänster till artistisk verksamhet	500	144 053 519	1 249	1 212
90.03 Litterärt och konstnärligt skapande	331	38 406 119	475	413
90.04 Drift av teatrar, konserthus o.d.	13	8 626 941	167	157
	1 682	330 184 437	3 285	3 083
S Annan serviceverksamhet	3 823	628 879 943	11 742	11 648
ÖVRIGA BRANSCHER	85	17 000 944	360	319
Totaler	74 842	32 190 495 871	595 527	577 327

Källa: Tillväxtverket.

Tabell 10. Ekonomiskt stöd för tillfälligt sänkta fasta hyror i vissa utsatta branscher, uppgifter för hyresgäster med SNI 90. Antal och belopp i kronor. Rabatt för hyran under april, maj och juni 2020. Aktuella uppgifter 2021-04-08.

SNI hyresgäst	Antal hyresgäster som hyresvärdar har beviljats stöd för	Utbetalt belopp till hyresvärden*
90.01	173	6 542 168
90.02	167	6 403 485
90.03	218	1 752 896
90.04	27	4 655 936
Summa	586	19 354 485

Källa: Boverket.

*Hyresgästens nedsättning av hyran är det dubbla beloppet mot vad hyresvärden har fått.

Konstnärsnämnden är en statlig myndighet under regeringen som främjar konstnärlig utveckling och förnyelse. Vårt uppdrag omfattar verksamma konstnärer i hela landet, inom samtliga konstområden. Vi fördelar stipendier och bidrag, främjar internationellt konstnärligt utbyte samt analyserar och sprider kunskap om konstnärers ekonomiska och sociala villkor. Vi samverkar regionalt, nationellt och internationellt, med myndigheter och organisationer, såväl inom sektorn som tvärssektoriellt.

Konstnärsnämnden
The Swedish Arts Grants Committee